

Rusya'nın 2014 Ukrayna Krizi'ndeki Hibrit Savaş Stratejisi*

Harun ARAS**

Yusuf YILDIRIM***

ÖZ

Bu çalışma hibrit savaşın temel özelliklerinin neler olduğunu ve pratikte nasıl uygulandığını Rusya'nın Ukrayna müdahalesi üzerinden analiz etmektedir. Araştırmacıların üzerinde konsensüs sağladığı bir tanım olmamakla birlikte hibrit savaş hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından yürütülen, konvansiyonel yetenekler, düzensiz taktikler, terör eylemleri, şiddet ve baskı gibi çeşitli savaş biçimlerinin kullanıldığı, bilinmezliklerin ve görünmezliklerin arttığı bir savaş biçimidir. Geleneksel ve modern savaş konseptlerinin bir arada olduğu hibrit savaş, devletlere belki de başka birçok aracı kullanarak ulaşamayacakları hedeflere ulaşma imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde hibrit savaşların tanımı ve özelliklerine değinilmiş, sonrasında ise hibrit savaşın bileşenleri ortaya konmuş ve son bölümde ise Rusya'nın hibrit savaş teorisini Ukrayna Savaşı özelinde nasıl uyguladığı analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hibrit Savaş, Rusya, Ukrayna

JEL Sınıflandırması: F51

Russia's Hybrid War Strategy in the 2014 Ukraine Crisis

ABSTRACT

This study analyzes the main characteristics of hybrid warfare and how it is applied in practice through Russia's intervention in Ukraine. Although researchers have not reached a consensus on the definition of hybrid warfare, it is a kind of war in which both state and non-state actors engage using increasing obscurity and invisibility and various types of war such as conventional capabilities, irregular tactics, acts of terrorism, violence, and oppression. Hybrid warfare with traditional and modern war concepts provides states the opportunity to reach targets that they cannot reach by using many other different means. In this context, in the first part of the study, the definition and characteristics of hybrid wars were mentioned, then the components of hybrid warfare were revealed and in the last part, it is analyzed how Russia applied the hybrid war theory in the Ukraine War.

Key Words: Hybrid Warfare, Russia, Ukraine

JEL Classification: F51

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı şu temel soruyu cevaplamaktır: Rusya'nın Ukrayna'daki faaliyetleri hibrit savaş uygulaması mıdır? Bu bağlamda çalışma, Rusya'nın Ukrayna'daki askeri eylemlerinin hibrit savaş konseptine uyumluluğunu

* Bu çalışma hazırlanmakta olan "Suriye İç Savaşı Çerçevesinde Rusya'nın Hibrit Savaş Stratejilerinin Analizi" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

** Arş. Gör. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, harunnarass@gmail.com, ORCID Bilgisi: 0000-0002-3013-6051

*** Dr. Öğr. Üyesi Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, yyildirim@bandirma.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-1733-9073

(Makale Gönderim Tarihi: 12.01.2022 / Yayına Kabul Tarihi: 26.05.2022)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1057032

Makale Türü: Araştırma Makalesi

analiz etmektedir. Hibrit savaş konsepti, hibrit tabirini kullanmamış olsa da Sun Tzu'nun Savaş Sanatı adlı eserinde ortaya koyduğu “savaş kandırmacalı bir iştir” (Tzu, 2016: 2) vurgusu kadar eskiye dayanır. Eski zamanlardan beri savaşan taraflar, birbirlerine karşı düzenli kuvvetlerin yanında çoğu zaman düzenli olmayan kuvvetleri de kullanmışlar, aldatma ve sürpriz etkisi yaratacak yeni taktikler uygulamışlardır (Bingöl, 2015: 2). Örneğin Antik Roma'da kriminal haydutların, düzenli askerlerin ve düzensiz savaşçıların oluşturduğu melez bir güç, M.S. 66 yılındaki Yahudi İsyanı sırasında kullanılmıştır. 1806 yılındaki Yarımada Savaşı'nda İspanyol gerillalarının melez kuvvetleri, Napolyon'un büyük ordusuna karşı başarılı olmak için İngiliz ve Portekiz düzenli kuvvetleriyle birleşmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sırasında doğu cephesindeki Sovyet Ordusu donanım bakımından eksik olan düzensiz kuvvetlerini geleneksel askeri kuvvetleriyle bütünleştirip onları senkronize ederek çoklu bir melez etki yaratmıştır. Vietnam Savaşı sırasında düzenli orduyu oluşturan Vietnam Halk Ordusu, Fransa ve ABD'ye karşı uzun çatışmaları sürdürebilmek için operasyonlarını düzensiz kuvvetler olan Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi (Viet Kong) ile senkronize etmiştir (McCulloh ve Johnson, 2013: 3).

Görüldüğü üzere hibrit konseptlerin kullanımı çok eskiye gitmektedir. Ancak “hibrit savaş” tabirinin kullanılması ve tanımının yapılması 2000'li yılların hemen öncesinde olmuştur. Hibrit savaş kavramına, 2006'da Hizbullah'ın Lübnan Savaşı'nda İsrail'e karşı uyguladığı stratejiyi tanımlarken çokça yer verilmiştir. Kavram, Rusya'nın 2014-2015 yıllarında Kırım ilhakı ve Doğu Ukrayna (Donbas) gerginliği sonrasında ise adeta yeni bir fenomen haline gelmiştir.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra şüphesiz eski Sovyet ülkeleri içinde Rusya için dikkate alınması gereken en önemli aktör Ukrayna'dır. Tarihi ve kültürel bağlarının yanı sıra jeopolitik ve jeostratejik unsurlar Ukrayna'nın Rusya için önemini fazlasıyla arttırmıştır. Ukrayna'nın Rusya ile Batı arasında tampon rolü üstlenmesi, Kırım gibi stratejik bir toprağı bünyesinde bulundurması ve Karadeniz'in güvenliği bağlamında Rus Filosunun burada bulunması da Ukrayna'yı Rusya için daha cezbedilebilir kılmıştır.

Rusya'nın yakın çevresinde istikrar ve güvenliğini şekillendirmede Ukrayna'nın takındığı tutum Rusya dış ve güvenlik politikasını da yakından ilgilendirmiştir. Nitekim Ukrayna bağımsızlığını kazandıktan sonra dış politikada bu devletin Rusya ve Batı ekseninde izlediği politikalar ülkede siyasi ve ekonomik istikrarsızlığa neden olmuş, Ukrayna'nın AB ile işbirliği içinde yürüttüğü entegrasyon politikaları ve özellikle NATO'ya üyelik yolundaki çabaları Rusya tarafından sert tepki ile karşılanmıştır. Ukrayna AB'ye üyelik yolunda attığı adımları hızlandırırken Ortaklık Antlaşması¹ ile bu çabalarının ilk meyvesini almak istemiştir. Ancak dönemin Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç 2013 yılının sonbaharında çeşitli nedenlerle bu antlaşmayı imzalamaktan vazgeçmiştir.

¹ Ortaklık Antlaşması, Ukrayna ve AB arasında insan hakları, temel özgürlükler ve hukukun üstünlüğü gibi konularda ortak çalışmaları hedeflemiştir. Antlaşma, ülkenin kalkınma hızını arttıracak ve refah seviyesini yükseltecek bir aşama olarak ifade edilirken, antlaşmada Avrupa ile entegrasyon sürecinin önemi de vurgulanmıştır (Şahin, 2018: 141).

Yanukoviç'in bu eylemi sonrasında AB yanlısı halkın Kiev'de başlattığı protestolar sonucunda onlarca kişi hayatını kaybetmiş ve Yanukoviç gelişen olaylar neticesinde ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Kiev'de başlayan olaylar Kırım'a da sıçramış ve akabinde Ukrayna'nın doğusunda devam etmiştir. Rusya'nın olaylara müdahil olması ve Batı'nın da Rusya'ya karşı gösterdiği reaksiyonla beraber sorun bölgesel bir krizden uluslararası bir krize dönüşmüştür.

Rusya ile Ukrayna arasında Ukrayna Krizi sonrasında çıkan olayları güvenlik boyutu ile değerlendiren bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde hibrit savaflara dair literatürdeki çalışmaların kapsamlı bir incelemesi yapılarak bu savaş stratejisinin tanımı, kökeni ve tarihsel gelişimi incelenecektir. İkinci bölümde hibrit savaşın safhalarında hangi yöntemlere yer verildiği açıklanacak ve bileşenleri ortaya konacaktır. Son bölümde ise Rusya'nın Ukrayna Krizi'ndeki hibrit savaş stratejisini hangi araçlarla nasıl uyguladığı sorusuna yanıt aranacaktır.

I. HİBRİT SAVAŞIN TANIMI, KÖKENİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Hibrit terimi etimolojik olarak ibrida (melez) sözcüğünden türemiş olup Latince hybrida kelimesinden gelmektedir. İlk olarak farklı türlerden elde edilen melez yavrular için biyolojide kullanılmış ve zamanla başka alanlarda da kullanılarak yayılmıştır. Terimin, güvenlik alanında kullanımı ise 20. yüzyılın sonlarına doğru olmuştur. Hibrit kelimesi Türk Dil Kurumu'nda "melez" ve "İki farklı güç kaynağının bir arada bulunması" (TDK, 2011: 1097) şeklinde tanımlanmaktadır. Sözlük anlamına bakıldığında iki farklı öncülün bir araya gelmesine vurgu yapılır. İşte bu, hibrit savaş tanımı yapılırken dikkat edilmesi gereken bir husustur. Çünkü hibrit terimi savaş yöntemi olarak kullanıldığında kastedilen şey düzenli ve düzensiz güçlerin birlikte kullanılmasıdır.

Hibrit savaş ifadesini ilk olarak Robert G. Walker 1998 yılında kaleme aldığı 'SPEC FI: The United States Marine Corps and Special Operations' adlı tez çalışmasında kullanmıştır. Walker çalışmasında hibrit savaşın, özel harp ve geleneksel harp arasındaki boşluklarda yer aldığını yani her iki harp özelliklerini taşıdığını belirtmiş ve her iki alan arasında operasyonel ve taktiksel olarak geçiş yapabilmek için oldukça esnek olunması gerektiğini ifade etmiştir (Walker, 1998: 4-5). Walker'dan sonra hibrit savaş ifadesine çalışmasında yer veren bir diğer isim ise William J. Nemeth olmuştur. 2002 yılında yayınladığı 'Future War and Chechnya: A Case For Hybrid Warfare' adlı çalışmasında Nemeth hibrit savaşın ne olduğuna dair açık bir tanım yapmamış olsa da hibrit savaflara dair önemli tahminlerde bulunmuştur. Ona göre hibrit savaş stratejileri geleceğin baskın stratejilerinden biri olacaktır. Nemeth, Birinci ve İkinci Çeçen Savaşları'nı vaka analizi olarak incelemiştir. Ona göre Çeçenler akrabalık yoluyla tüm nüfusa gayri resmi askeri eğitim sağlamak ve böylece gerilla ve düzensiz taktikleri rahatça uygulayabilmektedirler. Özellikle pusu kurma, operasyonel olarak onların en temel taktik manevralarından biridir. Ayrıca suikast, kaçırma ve bombalama gibi eylemleri de başarıyla icra edebilmektedirler. Dahası teknolojiyi gerilla savaşıyla harmanlayabilme yeteneğine sahiptirler ve bu da onların etkinliğini artırırken Rusların moralini bozmaktadır (Nemeth, 2002: 61-62). Sonuç olarak Nemeth

düzenli ve düzensiz taktiklerin teknoloji ile birleştiği yeni bir savaş yaklaşımına dikkat çekmiştir.

Nemeth'e göre daha kapsamlı bir analiz yaparak hibrit savaş kavramının literatürde popüler hale gelmesini sağlayan kişi ise Frank G. Hofmann'dır. Hofmann çalışmalarında 2006'daki Lübnan Savaşı'nda Hizbullah'ın izlediği stratejilere odaklanmış ve hibrit savaş kavramının en yaygın tanımını yapmıştır. Ona göre hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından uygulanabilen hibrit savaş (oysaki Nemeth sadece devlet dışı aktörlerce uygulandığını söylemekteydi) konvansiyonel yetenekler, asimetrik taktikler ve düzenler, terör eylemleri, şiddet ve baskı dahil olmak üzere birçok farklı türde savaş biçimini içermektedir (Hoffman, 2007: 14). Hibrit savaş yeni nesil savaş stratejileri üzerine gelişse de Hoffman'a göre geleneksel savaş yöntemleri gelecekte de çatışmaların en tehlikeli biçimlerinden biri olmaya devam edecektir (Hoffman, 2009a: 37). Kısacası günümüzde yaşanan ve gelecekte yaşanacak olan savaşlar geleneksel ile yeni yaklaşımların harmanlanmış bir hali olacaktır.

Hoffman'a göre uzun süreli savaş tutkusuna sahip devlet dışı aktörler artık silah ve teknolojiye erişim bakımından daha avantajlıdırlar ve bu da onları daha saldırgan yapabilmektedir (Hoffman, 2007: 28). Dolayısıyla daha saldırgan aktörlerin olduğu bu belirsiz savaş ortamına uyum sağlamak için farklı yaklaşımları (geleneksel savaş, düzensiz ordu, kriminal unsurlar) aynı anda kullanma becerisine sahip olmak gerekir (Hoffman, 2009a: 35).

John McCuen'e göre ise hibrit savaş simetrik ve asimetrik yöntemlerin beraber kullanıldığı savaştır. Hibrit savaşı yürüten taraf bir yandan geleneksel askeri operasyonları icra ederken, diğer yandan daha kararlı bir şekilde savaş bölgesindeki yerli halkın güvenliğini sağlayarak onları kontrol altına alır. Bu nedenle hibrit savaşın fiziksel ve kavramsal olmak üzere iki boyutu vardır. Fiziksel boyutta mücadele silahlı bir güce karşı yapılırken kavramsal boyutta -daha çetin bir mücadele- savaş bölgesindeki yerli nüfusun kontrolü ve desteği için yapılır. McCuen'in asıl odaklandığı nokta kavramsal boyuttur. Ona göre yerli nüfusun güvenliğini sağlamak, temel hizmetleri karşılamak, ekonomiyi yeniden canlandırmak, bölgeyi istikrara kavuşturmak çok daha önemlidir. Çünkü savaşlar ancak böyle kazanılır (McCuen, 2008: 108). Örnek olarak Afganistan ve Irak savaşlarına bakılmasını öneren McCuen, ABD'nin başlarda düşmanın konvansiyonel güçlerine karşı koymada başarılı olduğunu ancak sonraları yerel halka nüfuz edemediği için çok sayıda isyanla karşılaştığını, bu durumun da uzun yıllar sürecek bir savaşa neden olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda asıl amaç düşmanın askeri gücünü hemen yok etmek olmamalıdır. Konvansiyonel başarının yanında çatışma bölgesindeki yerli nüfusun ve uluslararası toplumun desteğini almak hibrit savaşı kazanmak için oldukça önemlidir (McCuen, 2008: 107).

Nathan Freier, hibrit savaşı daha iyi anlamak için şu dört güvenlik tehdidinin anlaşılması gerektiğini belirtmektedir: geleneksel tehdit, düzensiz tehdit, yıkıcı tehdit ve yok edici terör. Freier'e göre, bu dört tehdidin çeşitli kombinasyonları gelecekteki en karmaşık tehditleri oluşturacaktır. İşte bu tehditlerden herhangi ikisini birleştiren bir aktör hibrit savaş stratejisi

uygulanmaktadır (Freier, 2007: 1-3; Hoffman, 2009b). Peter Mansoor'a göre hibrit savaş, bir politik amaca ulaşmak için konvansiyonel askeri kuvvetler ile düzensiz unsurların (gerillalar, isyancılar ve teröristler) ortak kullanımudur. Hibrit savaş, savaşın taktiksel, operasyonel ve stratejik her seviyesinde vuku bulabildiği için askeri kurumlar bu savaş stratejisine kayıtsız kalmamalıdır (Mansoor, 2017: 2-3). Andreas Jacobs ve Guillaume Lasconjarias ise hibrit savaşı tanımlarken askeri kuvvetler, teknoloji, suç, terör, ekonomik baskı, istihbarat, sabotaj, dezenformasyon gibi etkili araçların melezenmesine dikkat çekmişlerdir. Onlara göre hibrit savaş geleneksel savaş biçimlerinin çoğundan farklıdır çünkü fiziksel savaş alanı ile sınırlı değildir. Hibrit aktörler amaçları doğrultusunda geleneksel ve modern medya araçlarını kullanmak için adeta fırsat kollarlar. Amaç, bir rakibin farklı alanlardaki meşruiyetini azaltarak onu izole etmek ve zayıflatmaktır (Jacobs ve Lasconjarias, 2015: 2-3).

Akademik literatürün yanı sıra, bazı siyaset belgelerinde ve askeri doktrinlerde de hibrit savaş tanımları yapılmıştır. Örneğin ABD 2011 yılındaki askeri doktrininde hibrit savaşı aynı amaç doğrultusunda hareket eden düzenli ve düzensiz kuvvetlerin, teröristlerin veya suç unsurlarının dinamik bir birleşimi olarak tanımlanmaktadır (Army Doctrine Publication 3-0, 2011: 4). İngiliz askeri doktrininde hibrit savaş gayrinizami harbin bir parçası olarak görülür. Doktrine göre hibrit savaş, normalde düzenli orduların sahip olduğu ileri düzeyde silah ve sistemlere ulaşma imkânı yakalayan düzensiz birlikler tarafından yürütülür. Ayrıca doktrinde, bu düzensiz birliklerin ileri düzeyde silah ve teknolojileri edinmeye devam edeceği ve bu nedenle devletlerin düzenli ordularının bu tehditlerle yüzleşmesi gerekeceği öngörülmektedir. İsrail askeri teorisyenleri ise, hibrit savaşı daha geniş toplumsal bağlamda ele alırlar. Onlara göre hibrit savaşı yürüten taraf, geleneksel yöntemleri sıra dışı taktik ve uygulamalarla birleştirip elde ettiği fiziksel avantajın yanı sıra, aynı zamanda savaşlarla ilgili kısıtlamaların eksikliğinden yararlandığı için bilişsel bir avantaja da sahiptir. Devletleri bağlayan savaşla ilgili kısıtlamalar (Cenevre Sözleşmesi, kara savaş hukuku, angajman kuralları) onları kısıtlamada yetersiz kaldığı için avantaj elde ederler (McCulloh ve Johnson, 2013: 10).

Görüldüğü üzere hibrit savaş konusunda literatürde çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Araştırmacılar kendi farklı tanımlarını ortaya koysalar da temel olarak çoğunu kapsayan ortak nokta şudur: Hibrit savaş hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından yürütülen, konvansiyonel yetenekler, düzensiz taktikler, terör eylemleri, şiddet ve baskı gibi çeşitli savaş biçimlerinin kullanıldığı, bilinmezliklerin ve görünmezliklerin arttığı ve yöntemlerin bulanıklaştığı bir savaş biçimidir. Amaç, geleneksel yöntemleri modern savaş unsurlarıyla birleştirmek ve böylece siyasi hedeflere düşük maliyetlerle ulaşmaktır.

A. Hibrit Savaşın Bileşenleri

Hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından yürütülen hibrit savaş konseptinde konvansiyonel unsurlar, gayrinizami taktikler, terör eylemleri, siber saldırılar, propaganda ve psikolojik baskı gibi farklı savaş bileşenleri yer almaktadır. Bu bileşenlerin savaş alanında aynı anda kullanılmasıyla toplum kaosa

sürüklenebilir, rakip karar alıcılar büyük baskı altında kalabilir ve rakip devlet büyük bir zaafa uğrayabilir. Şekil 1, tüm bunlara imkân sunan hibrit savaş bileşenlerini ortaya koymaktadır.

Şekil 1: Hibrit Savaş Bileşenleri

Hibrit savaş icra edilirken ilk safhasında askeri yöntemler kullanmadan enformasyon ve propaganda faaliyetleriyle istenilen politik, ekonomik ve askeri altyapı oluşturulur. Sonrasında siber saldırılar ve sabotajlarla siyasi ve askeri liderler yanlış yönlendirilir ve tehdit, rüşvet gibi yöntemlerle ciddi baskı altına alınırlar. Sonraki evrelerde gayrinizami harekât başlatılarak özel askeri birliklerin silahlı muhalif gruplarla birlikte hareket etmeleri sağlanır ve istikrarsızlaştırma yaratmak için yerel karışıklıklar desteklenir. Nihayet son safhalarda ise yıkıcı bir konvansiyonel harekât başlatılarak çeşitli platformlardaki (hava, kara, deniz) yüksek teknolojik özelliklere sahip silahlar kullanılıp kalan son direniş noktaları ortadan kaldırılır (Chekinov ve Bogdanov, 2013: 12-13; Banasik, 2016: 174-176); Gök, 2021: 106-110; Bērziņš, 2014: 6). Birbirini takip eden bu safhalar doğrultusunda Rusya'nın Ukrayna Krizi'nde uyguladığı hibrit savaş stratejisi bir sonraki bölümde incelenecektir.

B. Rusya'nın Ukrayna'da Uyguladığı Hibrit Savaş Stratejisi

Rusya, hibrit savaşa dair yukarıda bahsedilen aşamaları büyük ölçüde Ukrayna müdahalesinde uygulamıştır. Ukrayna, bağımsızlığını kazandığı andan itibaren Rus ve Batı ihtilafından doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenmiştir. Kimi zaman Rus-Batı çekişmesinde tarafların aleyhine olacak şekilde önemli kazanımlar elde etmiş, kimi zaman da iki tarafın mücadelesinde özellikle dış politikada hareket serbestiyetini kaybettiği için olumsuz etkilenmiştir. Bu minvalde Yanukoviç'in uzun zamandır devam eden ve ülkede normatif değerlerin geliştirilmesini, kalkınma hızı ve refah düzeyini arttırılmasını hedefleyen entegrasyon politikaları kapsamında AB'nin önerdiği "Doğu Ortaklığı" Programını reddetmesi üzerine Kiev'de özellikle reform yanlısı halk önderliğinde başlayan protestolar bir krize dönüşmüş ve bu kriz Kırım'a sıçramıştır. Ukrayna'daki bu

olaylara duyarsız kalamayan Rusya da Kırım'a bir müdahalede bulunarak olayların radikal bağlamda değişmesine ön ayak olmuştur.

Rusya, hibrit savaş stratejilerini Kırım'da aktif bir şekilde uygulayarak Ukrayna otoritesinin Kırım üzerindeki tüm unsurlarını ve sembollerini hiçe saymıştır. Bunun sonucunda Ukrayna egemenliğindeki Kırım'ı ülkesine katan Rusya, Ukrayna askeri gücüne karşı tank ve silahlarını kullanarak, Rus destekli ayrılıkçıları da örgütleyerek, Ukrayna'nın doğusunda yer alan etnik Rusların ağırlıkta olduğu Donestk ve Lugansk'ta diğer adıyla "Donbas" bölgesinde başlayacak bir kıvılcımın fitilini ateşlemiştir. Bu bölgede çatışmalar hali hazırda devam ederken, Kırım'ı ilhak eden Rusya Donbas'taki istikrarsızlığı desteklemiş/desteklemekte ve operasyonel anlamda etkili olmak için büyük taktikler geliştirmiş ve hibrit savaş stratejilerini uygulamaya koymuştur. Bu savaş, Rusya'nın tıpkı Kırım'da yaptığı gibi savaş alanında üniformasız olarak yer alan yerel destekçilerle koordineli olarak, direnişi zayıflatmak için psikolojik operasyonlar, istihbarat faaliyetleri, korkutma ve rüşvetin de yer aldığı, yüksek eğitilmiş ve disiplinli kuvvetlerin hızla organize edildiği unsurları içermiştir (Connel ve Evans, 2015: 1). Bu bağlamda Rusya'nın Ukrayna'da uygulamaya koyduğu hibrit savaş stratejilerinin detaylarına aşağıda yer verilmiştir.

1. Enformasyon Harbi ve Propaganda

Moskova, hibrit savaşın önemli basamaklarından birini oluşturan enformasyon harbi yöntemini öncelikle yarımada'daki Rusça konuşan azınlık ve sempatanlar üzerinde denetim kurarak gerçekleştirmiştir. Buradaki amaç, yarımada'da yaşayan ve yarımada'nın nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Rusça konuşan azınlığı herhangi bir direniş veya güç kullanımı olmadan Rus yanlısı duygular aracılığıyla ikna ederek, gizlice aldatarak ve şaşırtarak cezbetmektir. Bu yöntem Rusya'nın Kırım'da siyasi hedeflerini gerçekleştirmede en kestirme yoldur. Böylece Rusya, Kırım halkında Rus yanlısı duyguların yükselişini uyandırıp bu yolla Kırım'da yasadışı bir şekilde gerçekleştirdiği müdahale eylemini meşrulaştırmıştır. Saldırının kurbanı olan halk, Rusya'nın psikolojik ve enformatik yaklaşımıyla Rusya'ya direnmemiş ve sessiz kalmıştır (Rusnáková, 2017: 360).

Rusya, Kırım'a yönelik enformasyon harbini medyayı sansürleyerek de kullanmıştır. Rus birlikleri Kırım'a girdikten itibaren çoğu Ukrayna kanalını engellenmiş, böylece Kırım'da yaygın olarak izlenen Ukrayna eksanlı TV kanallarının yerini Rus kanalları almıştır. Rusya ayrıca internet de dahil olmak üzere telekomünikasyon üzerinde başarılı bir kontrol sağlamış ve böylece Kırım'ı dış dünyadan gelen bağımsız haberlerden başarıyla izole etmiştir. Üstelik Kırım'daki kamuoyunda Ukrayna'da devam eden olayların yalnızca Rusya tarafından engellendiği ya da karara bağlandığı algısı oluşturulup Ukrayna hükümeti aciz gösterilmeye çalışılmıştır. Bu da Rusya'nın yarımada'yı ele geçirmesini ve bunu meşrulaştırma girişimlerini büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Rusya'nın enformasyon harbine diğer bir örnek ise bloglarda, web sitelerinde veya sosyal medyada, özellikle de halka açık tartışmalarda dezenformasyon yapan ve Kremlin tarafından desteklenen Rus yanlısı trollerin, kışkırtıcıların ve ücretli internet yorumcularının kullanılmasıdır. Bunun yanı sıra Kırım hakkında ortaya

atılan yanlış bilgilerden biri (Kırım'ın her zaman Rus olduğunun iddiası) Rus medyası veya yöneticiler tarafından sıkça dillendirilmiştir (Giles, 2016: 10-12).

Nitekim Vladimir Putin de Kırım müdahalesi sonrasında Kırım ve Rusya arasındaki geçmişten gelen tarihi ve kültürel bağları vurgulamıştır. Aynı şekilde 17 Nisan 2014'teki Rus canlı televizyon yayımında da Putin, 1954'te Ukrayna topraklarına katılan Kırım'da yüzyıllarca süren halkların ve sınırların karmaşık hareketliliğine ve SSCB'de yıllarca süregelen halkların yeniden iskanına vurgu yapıp etnik Rusların çoğunlukta olduğu Kırım'ın Rusya'ya katılımının elzem olduğunu belirtmiştir (Kremlin, 2014). Putin daha sonra Kırım'ın bir referandumla Rusya'ya katılması hususunda Duma'da bir konuşma yaparken Kruşçev'in 1954'te Kırım'ın Ukrayna'ya transferinin meşruiyetini sorgulamış ve bunun Sovyet anayasasına uygun olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca Kırım'ın bir Rus şehri olduğunu ve Rus halkının gönlünde ve zihinlerinde her zaman Rusya'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmiştir (Biersack ve O'Lear, 2014: 252-253).

Rusya Kırım'da uyguladığı propaganda faaliyetlerine bir diğer örnek de 23 Şubat 2014'ten başlayarak, Kiev'de Batı yanlısı bir hükümetin iktidara gelmesiyle eş zamanlı olarak, Rus medyasının Ukrayna'da iktidarı ele geçirenleri “faşist cuntacılar” olarak nitelmesi ve Ukrayna hükümeti aleyhinde geniş bir itibarsızlaştırma kampanyası başlatmasıdır. Kremlin'in bu propagandası özellikle Doğu Ukrayna ve Kırım'da yoğunlaşan ve özellikle Rus televizyon kanallarını izleyen Rus azınlık arasında etkili olmuştur. Ayrıca bölgedeki Rus yanlısı seçkinler, yeni iktidara karşı protestoların kışkırtılmasında önemli bir rol oynamıştır. Şubat 2014'teki Ukrayna devriminden sonra, Rus propagandası Ukrayna'yı “faşistlerin yönettiği, iflas etmiş ve 1991'den önce hiçbir şekilde egemen olamayan ve aşırı milliyetçiler yüzünden etnik Rusların ülkeyi terk ettiği bir devlet” olarak sunmuştur. Bunun yanı sıra Rus televizyon kanalları (Russia-24, Russia Today, Komsomolskaya Pravda) Kiev'deki protestolar sırasında protestocuları hukukun üstünlüğüne karşı çıkan “radikal militanlar” olarak nitelendirmiştir. Aynı TV kanalları, o dönemdeki iktidarın kolluk kuvvetlerine ilk ateş açanların Batı yanlısı protestocular olduğunu vurgulamıştır. 2014 ve 2018 yılları arasında Rus propagandası, uzun bir süre boyunca ve her şekilde Ukrayna'yı itibarsızlaştırarak, sivillerin ve ordunun moralini zayıflatarak ve etnik gerilimleri teşvik edecek mesajları tekrar tekrar yayarak etkili olmaya çalışmıştır (Chivvis, 2017: 35-36). Ukraynalı gazetecilerin iddiasına göre Rusya Ukrayna krizi sonrasında çıkan olaylara ilişkin yaptığı haberlerde de sahte (fake) görüntüler ve yalan haberler yaymıştır. Bu konuda en çarpıcı örnek ise Rus haber ajanslarının Suriye savaşında hayatını kaybeden küçük bir çocuğun kanlar içindeki görüntülerini servisi ederek ilgili kişinin Ukrayna'nın Donbas bölgesinde çıkan çatışmalarda Ukraynalı askerlerin bombardımanı sonrasında öldüğü söylentisinin yayılmasıdır (Stopfake.org, 2014).

Rus propagandası, basit ve net mesajlarla yaydığı aynı yanlış temaları herkesin anlayabileceği şekilde tekrar etmeye odaklanmıştır. Ana mesajlar ise şunlar olmuştur: (I) Ukrayna devrimi CIA tarafından finanse edilen bir darbedir. (II) Kiev'deki karar vericiler başta ABD olmak üzere dış güçler tarafından ve

onların çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir. (III) Ukrayna başarısız, yozlaşmış, bölünmüş ve fakir bir devlettir. Ayrıca Rus propagandası, Ukrayna'nın doğusunda ayrılıkçı taleplerin gittikçe arttığını, halkın Kiev'den daha fazla özerklik talep ettiğini ve Ukraynalı askerlerin Ukrayna adına savaşma bağlamında motivasyonlarının tükendiğini ileri sürmüştür. Rusya, Ukrayna askeri gücünü bu yolla sürekli gündeme getirerek onların düşünce ve davranışlarını Ukrayna aleyhinde etkilemek için uğraşmıştır. Kremlin, bu yolla Ukraynalı askerlerin moralini bozmak, orduyu terk etmelerini sağlamak ve diğer insanları orduya katılmaktan caydırmayı hedeflemiştir. Rus istihbarat servislerinin 2014-2018 yılları arasında Ukrayna'da propagandayı teşvik etmedeki temel amaçları ise, bir fikir lehinde veya aleyhinde yanlış bilgi ve önyargılı mesajlar yaymak, büyük çaplı protestolara neden olmak, Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçı grupların faaliyetlerini meşrulaştırmak ve desteklemek, toplumda özellikle Ukraynalılar ve etnik azınlıklar (Polonyalılar, Yahudiler, Macarlar, Rumenler ve Ruslar) arasındaki gerilimin tırmanmasını teşvik etmektir. Son olarak propaganda, Ukraynalı askerler arasında ayrılıkları teşvik etmek ve en önemlisi devletin imajını ve ulusal morali etkilemek için Ukrayna'ya ve Kiev yetkililerini karalamayı amaçlamıştır (Chivvis, 2017: 37-38).

Rusya'nın Ukrayna üzerinde uyguladığı propagandanın en önemli kanadını da medya oluşturmaktaydı. Örneğin bazı Rus ve Rus oligark destekli Ukraynalı medya kuruluşları, ülkede gerçekleşen olaylar hakkında kamuoyuna yeterli ayrıntı vermeden eksik bilgi vererek, kamu yararına olan belirli konuları yayınlamaktan kaçınmışlardır. Dolayısıyla psikolojik savaş, esas olarak medyanın gerçekleri abartma stratejileri, filtreleme bilgileri ve kaynak seçimi kullanılarak uygulamaya konulmuştur. Haberlerin çoğu, merkezi otoritenin görüşüne ya da fikrine yeterli erişim sağlamadan, bölgelerin sözde bazı temsilcileri aracılığıyla sunulmuş tek taraflı bir şekilde verilmiştir. Rusya tarafından kontrol edilen TV kanalları (LifeNews, Россия1, Россия24, Первый канал, НТВ, ПЕН ТВ gibi) ve Rusya yanlısı oligarklar veya Rus haber sağlayıcıları tarafından yönetilen Ukrayna TV kanalları (Inter, Ukraina 24 gibi) ve çevrimiçi portallar, Ukrayna ordusunu suçlular, katiller ve hatta Nazi failleri olarak göstermiş, savaşın nedenlerini veya Rusya'nın çatışmalara dahil olma sürecini görmezden gelmiştir. Bu imaj, çok agresif ve duygusal bir retorik kullanılarak oluşturulmuştur (Saran, 2016: 739). Görüldüğü üzere medya amansız psikolojik operasyonlarla kamuoyunu etkilemeye ve yönlendirmeye çalışmıştır.

Rusya aslında Ukrayna içindeki bu ayrılıkçı bölgeleri kışkırtarak Ukrayna içindeki eski emperyal toprakların Rusya'ya ait olduğunu vurgulayan "Novorossiya" (yeni Rus) fikrini uygulamaya çalışmıştır. Bu proje Kremlin'in Ukrayna genelinde özellikle etnik Rusların hoşnutsuzluk ve anlaşmazlıklardan nemalanarak bunları Ukrayna'nın jeopolitik geleceği üzerinde kaldıraç uygulamak için kullanabileceği ayrılıkçı bir isyana çevirmeye çalışan jeopolitik bir proje (Toal, 2017: 239) olarak ön plana çıkmıştır. Rusya Doğu Ukrayna'daki savaşan güçleri özgürlükleri uğruna savaşan yerel milis güçleri olduğunu ve bölgeye hiçbir şekilde kendi güçlerini ya da askeri teçhizatını göndermediğini belirtirken, Ukrayna ve Batı

ise bölgede Rus destekli ayrılıkçı ve teröristlere karşı mücadele yürüttüğünü (BBC, 2016) ileri sürmüştür. Bununla beraber Rus kaynakları tarafından ise, Ukrayna'daki krizin tamamen bir iç çekişme olduğu, bölgede Rus ordusuyla bağlantılı olan kuvvetlerin eski ordu personeli olduğu, aktif askerlerin görev almadığı ileri sürülmüştür. Rusya bu taktiğiyle Böylece Batı'nın ve NATO ülkelerinin ortak hareket etmesini engellemeye ve Batı kamuoyunda görüş ayrılıkları oluşturmaya çalışmıştır. En nihayetinde iki tarafın da birbirine karşı suçlamalar yönelttiği bir çekişme yaşanmıştır (Karabulut, 2016: 35).

2. Siber Saldırıları ve Sabotaj

Rusya'nın Ukrayna Krizi çerçevesinde Ukrayna hedeflerine yönelik düzenli siber saldırılara karıştığına dair kanıtlar kesin olmasa da Kremlin'in saldırılara kaynak sağladığına ve yönlendirdiğine dair güçlü göstergeler mevcuttur. Rusya, Ukrayna hükümetinin bilgi sistemlerini ele geçirme ve iletilen herhangi bir bilginin bütünlüğü konusunda genel bir kafa karışıklığı ve belirsizlik havası yaratmak için diğer bilgi araçları ve askeri operasyonlarla koordineli olarak örtülü siber faaliyetleri kullanmıştır. Bu siber kampanya sayesinde Rusya, Ukrayna hükümetinin ve ordusunun iletişim ve operasyon kabiliyetini gizli ve ısrarlı eylemleriyle tehlikeye atarak, Ukrayna'nın siyasi ve askeri kurumlarının meşruiyetini ve otoritesini baltalamıştır. Özellikle 2015'in sonlarına doğru Rus bilgisayar korsanları, Ukrayna hükümetini, ordusunu, telekomünikasyonunu ve özel sektör bilgi teknolojisinin altyapısını hedef alan sürekli bir siber saldırı gerçekleştirmek için hedefli kimlik avı, kötü amaçlı yazılım, dağıtılmış ağ saldırıları (DDoS) telefon hizmet reddi (TDoS), diğer siber kesinti ve casusluk biçimlerini kullanmıştır. Rusya, Ukrayna'ya yönelik siber saldırılarını iletişimi kesmek, hükümet belgelerini ve planlarını elde etmek ve sızdırmak, web sitelerini ve bilgisayar sistemlerini tahrif etmek veya çökertmek için gerçekleştirmiştir. Bu can sıkıcı siber saldırılar, Maidan protestoları, Ukrayna parlamento seçimleri ve Rus kuvvetlerinin Kırım'a müdahalesi gibi krizin kilit olaylarıyla aynı zamana denk gelmiştir (Connel ve Vogler, 2016: 14).

28 Şubat 2014'te Ukrayna lideri Viktor Yanukoviç ülkeyi terk ettikten kısa bir süre sonra, Putin'in daha sonra Rus askeri birlikleri olduğunu itiraf edeceği kimliği belirsiz askerler, Sivastopol ve Simferopol uluslararası havaalanında bir askeri noktayı ele geçirmiştir. Aynı zamanda, silahlı askerler, fiber optik kablolarla müdahale etmiş ve daha sonra “yarımada ile Ukrayna'nın geri kalanı ve muhtemelen yarımadanın diğer ucu arasında bağlantı sağlayacak teknik kapasitesinin kaybedildiğini” belirten Ukraynalı Telekom şirketi Ukrtelecom'un tesislerine baskın düzenlemişlerdir. Ayrıca Ukraynalı milletvekillerinin cep telefonları da hacklenirken, Ukrayna hükümetinin ana web sitesi, Rus birliklerinin 2 Mart'ta Kırım'a girmesinin ardından 3 gün süreyle kapatılmıştır. Kendilerini ‘Cyber Hundred’ ve ‘Null Sector’ olarak adlandıran Ukraynalı hacker grupları da Kremlin ve Rusya Merkez Bankası'nın web sitelerine kendi DDoS saldırılarıyla misilleme yapmıştır. Bunun yanı sıra Ukrayna Cumhurbaşkanlığı seçiminden bir gün önce, Ukrayna Güvenlik Servisi (SBU), Merkez Seçim Komisyonu'nun sistemlerinde, seçim sonuçlarıyla ilgili toplanan verileri tehlikeye atmak için

tasarlanmış kötü amaçlı yazılımlar keşfetmiş ve Rus bilgisayar korsanlarının seçim sonuçları sabote etmeye çalıştığını ortaya koymuştur. Saldırısı ‘Cyber Berkut’ adlı hacker grubu üstlenmiştir (Maurer, 2015: 79-80).

Ukrayna’ya yönelik gerçekleştirilen ve yine Rusya’ya atfedilen bir diğer sabotaj ise koordineli ve senkronize bir şekilde Ukraynalı bir elektrik şirketinin Batı Ukrayna’daki üç ayrı dağıtım merkezini hedef alınmasıdır. Saldırganlar, devre kesicileri kontrol etmek ve çalıştırmak için uzaktan erişim kullanarak dağıtım merkezlerini devre dışı bırakmış ve 220.000’den fazla Ukraynalıyı etkileyen elektrik kesintilerine neden olmuşlardır. Bu saldırılar sırasında, devre kesicilerin kötü niyetli bir şekilde uzaktan çalıştırılması, işletim sistemi düzeyinde mevcut uzaktan yönetim araçları veya sanal özel ağ (VPN) bağlantıları aracılığıyla uzaktan endüstriyel kontrol sistemi (ICS) istemci yazılımı kullanılarak ülke dışındaki örgütlü insanlar tarafından gerçekleştirilmiştir (CISA.gov, 2016).

3. Vekalet Savaşı

Ukrayna’da Şubat 2014’te, hükümet karşıtı protestocular Yanukoviç Hükümetini devirirken bu olaydan kısa bir süre sonra Rus yanlısı ayrılıkçılar bir yandan Kırım’da kontrolü ele geçirmeye çalışırken, diğer yandan da Donbas’ta sistematik bir şekilde toprak işgal etmiştir. Daha sonra ortaya çıkacağı gibi ayrılıkçıların çoğunluğunun “Küçük Yeşil Adamlar”² (little green men, zelyonye çeloveçki) olarak adlandırılan üzerlerinde herhangi bir amblem taşımayan yüksek eğitilmiş “Rus Özel Kuvvetleri” (Spetsnaz) olduğu anlaşılmıştır (Balasevicius, 2017: 17). Sadık Rus ‘vekil’lerinin (proxy) bölgede konuşlandırılması, Kırım’ın kansız bir şekilde ele geçirilmesine zemin hazırlayan koşulları yaratmıştır (Chivvis, 2017: 2).

Yüzleri örtülü, Rusça konuşan ve Rus silahları kullanan “küçük yeşil adamlar” özellikle Kırım’ın işgalinde ve Donbas’taki iç savaşta önemli bir rol oynamıştır. “Askeri aldatma” (maskirovka) uygulayan Spetsnaz, eylemlerini Rusya’ya atfetmeyi zorlaştırmak için herhangi bir amblem taşımayan üniformalar kullanmıştır. Gayrinizami harekât bağlamında kullanılan bu askeri unsurlar, herhangi bir savunma tepkisini yavaşlatma umuduyla oluşturulmuş olup, Ukrayna hükümeti ve müttefikleri arasında kafa karışıklığına ve yönelim bozukluğuna neden olmayı amaçlamıştır (Reeves ve Wallace, 2015, s.393). Rusya’nın bu taktiği başarılı olmuş ve Ukrayna, Rus operasyonu başladıktan yaklaşık bir hafta sonrasında yarımada üzerindeki etkin komuta ve kontrolünü kaybetmiştir. Rus istihbaratı da bu zamanı yerel milisler, Kazaklar (bölgede yaygın olan Doğu Slav halkının ayrı bir kültürel grubu) ve “Berkut” adlı eski özel polislerden oluşan öz savunma birimlerini de örgütlemek için kullanmıştır. Rus hava indirme kıtası da yerel güvenlik güçleri oldukları iddiasıyla nüfus arasında

² Rusya’nın önemli haber ajanslarından biri olan TASS’ın muhabirlerinden Vladimir Zinin, bu askerleri, çocukların bir isim ve yüz olmadan oynadığı oyuncak askerlere benzetmiş ve bu adamların geçmişleri ve geleceklerinin, yeni bir oyuna başlama zamanı geldiğinde katlanabilen bir karton kutu gibi görüldüğünü (Zinin, 2015) ileri sürmüştür. Putin ise bu askerleri, “yerli halk tarafından oluşturulan ve halkı savunan gruplar” olarak tanımlamışken, Rusya’nın Nezavisimaya gazetesi bu askerleri “Kırım’da görevli kibar silahlı askerler” olarak tasvir etmiştir. Bununla beraber Ukrayna’daki çoğu gazeteci bu askerleri Rus yanlısı silahlı adamlar olarak görmüştür (Shevchenko, 2014).

düzeni sağlamaya yardımcı olmak için polis üniformaları giymişlerdir (Kofman vd. 2017: 10). Böylece bölgede kafa karışıklığı, belirsizlik ve şaşkınlık taktiği uygulayan Rusya çok kısa bir süre içinde hedeflerine ulaşmış ve Kırım'ı topraklarına katma fırsatı elde etmiştir.

Meşru Kırım hükümetine karşı bir direniş hareketini örgütleyen bu askerler, kuvvete başvurmadan kaçınmış, olayların başından beri parlamento ve resmi binalara baskın düzenlemiş, yolları ve sokakları kapatıp kontrol noktaları kurmuş, Rus yanlısı halkı örgütleyip Kırım yarımadasını kontrol etmişlerdir. Bu politika eski Sovyet stratejisinden tüerken aynı zamanda gayri nizami savaş kullanımının da önemli göstergelerinden biri olmuştur (Erol ve Oğuz, 2015: 270). Ordu, istihbarat ve güvenlik servislerinde önemli görevler üstlenen Spetsnaz, Kırım'ın ilhacında da önemli rol oynamıştır. Bu askerler Kırım'da yukarıda sözü geçen eylemlerde bulunurken ortak milis kuvvetleri ve yerel birlikler Kırım'daki kazanımları pekiştirmek için geldiklerinde ise ortadan kaybolmuşlardır. Bu askerlerin bu şekilde davranarak bir "gizlilik" oluşturmaları Moskova açısından bu birlikleri desteklediği iddialarını inkâr etmeyi kolaylaştırmıştır. Spetsnaz'ın eylemleri ve oynadığı misyon Ukrayna'daki çatışmada açıkça ortaya çıkmıştır. Rusya'nın, bu birlikleri Rus yanlısı milliyetçiler, azınlıklar, siyasi muhalifler ve suçlular dahil olmak üzere hedef ülkelerdeki yerel halklar arasından silah altına aldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra söz konusu birlikler ilgili bölgeye görevlendirildiklerinde başlangıçta çabalarını siyasi ajitasyon ve Rus politikalarına uygun bir siyasi ortam yaratmayı amaçlayan yöntemlerle şekillendirmişlerdir (The United States Army Special Operations Command, 2016: 43).

Rusya Donbas bölgesinde de gayrinizami unsurları kullanarak hedefine ulaşmaya çalışmıştır. 2014 Nisan ayıyla beraber başlayan Donbas'taki halkın bağımsızlık talepleri Ukrayna hükümeti tarafından sert bir tepkiyle karşılanmış ve uzun zamandır devam eden çatışmalarda yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir. Kırım'ın ilhacından sonra Rusya'nın bölgeye müdahil olması çatışmaların şiddetinin daha da artmasına sebep olmuştur. Yerel öz savunma milisleri, hükümet güçlerinden gelen isyancılar ve ithal militanları etkin bir şekilde kullanan Rusya, bu askeri yapılarla Ukrayna hükümetine karşı bir yıpratma ve caydırma stratejisi uygulamıştır. Rusya'nın 2008'de Gürcistan'da savaştığı bilinen yabancı paramiliter gruplarla Donbas'ta da işbirliği yaptığı ileri sürülmüştür. Bununla birlikte, Donbas'ta Rus destekli grup, Rus ana kuvvetine yardımcı olarak konuşlandırılmamış, bunun yerine, Rus konvansiyonel güçlerinin yokluğunda vekil güçler Ukrayna askerlerine karşı savaşmıştır (The United States Army Special Operations Command, 2016: 59). Söz konusu askeri güçler bölgeye Rus Ortodoksluğunu ve Rus rejimini savunmak için ideolojik nedenlerle kendi inisiyatifleriyle geldiklerini iddia etmişlerdir. Ancak söz konusu üyeler, Time dergisi gazetecileriyle yaptıkları röportajlarda, Putin hükümeti tarafından ücretlendirildiklerini, donatıldıklarını ve görevlendirildiklerini kabul etmişlerdir (Shuster, 2014). Donbas bölgesinde hali hazırda devam eden çatışmalarda Rusya Ukrayna'ya karşı "vekil" unsurların kullanıldığı bir vekalet savaşı yürütmüştür/yürütmektedir.

4. Konvansiyonel Harekât ve Son Vuruş

Rusya Ukrayna Krizi'nin ilk dönemlerinde Kırım'da Spetsnaz ve diğer paramiliter grupları kullanarak hedefine ulaşmaya çalışırken diğer taraftan da Ukrayna'nın dikkatini Kırım'dan doğu sınırına çekmek için sınıra olağandışı konuşlandırmalar yapmış ve Donbas bölgesine hareketli ve düzensiz birlikler sevk etmiştir. Böylece Rus ordusu Ukrayna tarafından ana tehdit gibi görünürken Donbas'taki Rus yanlısı düzensiz birlikler Ukrayna askerlerine karşı esas darbeyi indirmek için çabalamıştır. Bu kapsamda Rusya, Donbas bölgesinde gayri nizami harp birlikleri tarafından desteklediği yerel halka silah ve mühimmat sevkiyatı sağlamış ve bu yolla gerilimi iyice tırmandırmayı amaçlamıştır. Rusya, Nisan 2014'e kadar Ukrayna-Rus sınırı yakınlarına kitlesel bir konuşlandırma yaparak 40 binden fazla asker yerleştirmiştir (Kofman vd. 2017: 24). Rusya Kırım'da bir yandan gayrinizami harp unsurları kullanırken, diğer yandan konvansiyonel birlikleri ile ülke içinde büyük çaplı ve uzun süreli tatbikatlar gerçekleştirmiştir (Erol ve Oğuz, 2018: 406-407). Rusya hem Kırım hem de doğu Ukrayna'da planlı askeri manevralar gerçekleştirmiş ve bu doğrultuda Ukrayna hükümetinin dikkatini dağıtmayı, Ukrayna iktidarına gözdağı vermeyi ve ulusal düzeydeki karar alma sürecini etkilemeyi amaçlamıştır (Kofman vd., 2017: 24).

Rusya'nın hem konvansiyonel hem de nükleer güçlerle uygulamaya koyduğu caydırıcılık sağlamak adına başlatılan askeri önlemleri, Ukrayna'daki askeri operasyonları boyunca devam etmiştir. 2014 baharı boyunca Rus seçkin ve düzenli birimlerden oluşan 90 bin asker Ukrayna'nın doğusuna ve kuzeyine konuşlandırılmıştır. Rus Savunma Bakanlığı'na göre, Mart 2015'te Putin, batı Rusya'da yaklaşık 80 bin asker ve 12 bin askeri araç içeren bir başka büyük çaplı denetim ve tatbikat emri vermiştir. Bu kapsamda Rus ağır bombardıman uçakları Atlantik ve Pasifik Okyanusu'nun her iki yakasında devriyelerini artırmış ve Mart 2014'ten itibaren ilgili ani denetimler ve tatbikatlar başlatmıştır. Bu kuvvet konuşlandırmaları Ukrayna'yı çatışmayı tırmandırmaktan ve üçüncü tarafları müdahale etmekten caydırmıştır. Ayrıca Rusya, yasadışı ilhakin ardından yarımada başta deniz, kıyı ve hava savunma birimleri olmak üzere ek kuvvetler konuşlandırarak Ukrayna'yı Kırım üzerinde hak iddia etmekten caydırmıştır. 2014 yazının başından itibaren, düzenli birlikler ayrıca sınırdan Donbas bölgesindeki isyancı güçleri topçu ateşi ile desteklemiştir. Ayrıca, 2015 yılında Rusya, Ukrayna'da TOS-1 çok namlulu roket fırlatma sistemi ve Pantsir-S1 kısa ve orta menzilli karadan havaya füze ve uçaksavar topçu sistemi gibi askeri teçhizatları konuşlandırmıştır. Bu kadar benzersiz ve göze çarpan ekipmanın konuşlandırılmasına rağmen Rus yetkililer sürekli olarak Donbas'ta silahlı kuvvetlerin konuşlandırılmasını reddetmeye devam etmiştir (Westerlund ve Norberg, 2016: 595-597). Kriz süresince hava desteğini sınırlı ölçüde kullanan Rusya deniz gücünü de kullanmaya gayret etmiştir. Deniz piyadesi ve özel birliklerine öncelik veren Rusya doğu ve güney Ukrayna'da kullanılmak üzere dört tümen ve beş tugaylık (toplam 20 tabur) hava indirme; dört tugay ve sekiz alaylık deniz piyade kuvveti hazırlamış böylece özel kuvvetlere yeni unsurlar dâhil etmiştir (Reisinger ve Golt, 2014: 6).

Görüldüğü üzere konvansiyonel kuvvetler, Donbas'ta devam eden çatışmalarda faaliyetlerde bulunan Rus özel harekât kuvvetleri birimlerine destek sağlamada ve büyük ölçekli bir müdahaleyi caydırmada hala önemli bir role sahiptir. Örneğin Rus özel harekât kuvvetleri Donbas'taki çatışmalarda görüldüğü gibi Ağustos 2014'te Ukrayna güçleri tarafından yenilginin eşiğine geldiğinde Rus konvansiyonel askeri birlikleri hızlıca müdahalede bulunmuştur (Boston ve Massicot, 2017: 9). Bu durum açıkça göstermiştir ki konvansiyonel birlikler destek görevi verirken sadece özel kuvvetler kesin sonuç alınacak operasyonları icra etmiştir. Hibrit savaşın konvansiyonel harekât kısmında özellikle Debaltseve, Ilovasik ve Donbas hava alanı muharebelerinde yoğun zırh, topçu ve çoklu fırlatma roket sistemlerinin yanı sıra dronlar (insansız hava aracı) da kullanılmış ve böylece kısa ama yoğun bombardımanlarda tabur büyüklüğündeki birimler çalışamaz hale gelmiş ve ağır kayıplar verdirilmiştir (Monaghan, 2015: 69). Sonuç olarak Rusya konvansiyonel ordusuyla gerekli nokta operasyonlarını gerçekleştirerek Ukrayna'nın kendi nüfuz alanından tamamen çıkıp Batı ile yakınlaşmasına engel olmuştur.

SONUÇ

Rusya'nın 2014 yılında Ukrayna müdahalesinde uyguladığı ve genellikle hibrit savaş olarak adlandırılan savaş biçimi, 21. yüzyılda savaşın doğasında görülen değişimi vurgulamakla birlikte, birçok yönden yeni de değildir. Temel olarak, Rusya'nın hibrit savaş çerçevesinde kullandığı araçlar, uzun zamandır Sovyet/Rus dış ve güvenlik politikası envanterinin ve ayrıca asimetrik savaş tarihinin bir parçası olmuştur. Hibrit savaş stratejilerinin ortaya koyduğu yenilik, kullanılan çeşitli araçların oldukça etkili ve çoğu durumda neredeyse gerçek zamanlı koordinasyonudur.

Rusya, Ukrayna'da içerisinde politik, enformatik, psikolojik, asimetrik ve diplomatik unsurların bulunduğu hibrit bir savaş icra ederek herhangi bir direniş veya güç kullanımı olmadan Rus yanlısı duygular aracılığıyla Kırım'ı ilhak etmiştir. Ayrıca kendisine komşu olan tampon bir devlette Batı ittifakının nüfuz kazanmasına müsaade etmemiştir. Müdahalenin sonucu olarak Doğu Ukrayna'yı istikrarsızlaştıran Rusya, Ukrayna ile potansiyel NATO üyeliği arasında bir mesafe yaratmayı da başarmıştır. Kısacası Rusya'nın Ukrayna müdahalesinde uyguladığı hibrit savaş stratejisi politik hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından başarılı olmuştur.

Hibrit savaş stratejileri politik, finansal ve toplumsal kusurlardan ve zayıflıklardan yararlanmak üzerine kuruludur. Hibrit saldırı ivme kazanmayı başarırsa, saldırıya uğrayan bölgelerde (Ukrayna'da olduğu gibi) kontrolün kaybedilmesi, altyapı ve kritik noktalarda ağır hasar meydana gelmesi neredeyse kaçınılmazdır. Bu sebeple hibrit savaşa karşı alınacak önlemlerde;

- Yanlış bilgilendirilme, siber sabotaj veya casusluk faaliyetlerine karşı iyi yönetim şarttır.
- Hibrit savaşın bileşenlerine karşı oluşturulacak savunmada askeri ve askeri olmayan unsurlar bir arada koordineli bir biçimde kullanılmalıdır.

Ne yalnızca askeri olmayan ne de yalnızca askeri odaklı bir savunma başarılı olamaz.

- Yabancı sızma faaliyetlerini tespit etmek ve engellemek için istihbarat ve karşı istihbarat yeteneklerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Askeri yeteneklerin değişen teknolojiye ve küreselleşmeyle birlikte sürekli değişen güvenlik ortamına uyum sağlaması gerekmektedir. Artık kimin dost kimin düşman, neyin meşru neyin gayri meşru, nerenin savaş nerenin güvenlik alanı olduğu hakkında kesin görüş bildirmenin zor olduğu günümüz savaş ortamında değişen koşulları anlamak ve gerekli direnişi göstermek son derece önemlidir.
- Savaş sadece geleneksel çerçevede analiz edilemez. Saf bir biçimde konvansiyonel askeri unsurlara odaklananlar Vietnam, Çeçenistan ya da Afganistan'da başarısızlığa uğramıştır. Günümüzde Suriye savaşında başarılı olan aktörler yeni savaş konseptine uyum sağlayanlardır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Army Doctrine Publication 3-0, (2011). Unified Land Operations, Washington D. C.
- Balasevicius, T. (2017). Looking for Little Green Men: Understanding Russia's Employment of Hybrid Warfare, *Canadian Military Journal*, 17(3), 17-28.
- Banasik, M. (2016). "Russia's Hybrid War in Theory and Practice", *Journal on Baltic Security*, 2(1), 157-182.
- BBC. (2016). Ukraine crisis: What's going on in Crimea?. <https://www.bbc.com/news/world-europe-25182823>, (Erişim Tarihi: 27.11.2021).
- Bērziņš, J. (2014). "Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy", *National Defence Academy of Latvia Center for Security and Strategic Research*, S. Policy Paper No: 2, <https://sldinfo.com/wp-content/uploads/2014/05/New-Generation-Warfare.pdf> (Erişim Tarihi: 21.05.2020).
- Bērziņš, J. (2018). The Russian Way of Warfare. Deni, J.R. (Edt.), *Current Russia Military Affairs: Assessing and Countering Russian Strategy, Operational Planning, and Modernization*, Strategic Studies Institute, 18-20.
- Biersack, J. ve O'Lear, S. (2014). The Geopolitics of Russia's Annexation of Crimea: Narratives, Identity, Silences, and Energy, *Eurasian Geography and Economics*, 55(3), 247-269.
- Bingöl, O. (2015). "Hibrid Savaş, Rusya ve Türkiye", *Merkez Strateji Enstitüsü*, Bilgi Notu-005, http://merkezstrateji.com/assets/media/151129-bn-05-hibrid-savas-rusya-s2_3.pdf, (Erişim Tarihi: 31.03.2020).
- Boston, S. ve Massicot, D. (2017). *The Russian Way of Warfare*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Chekinov, S. G. ve Bogdanov, S. A. (2013). "The Nature and Content of a New-Generation War", *Military Thought*, (4), 12-23.
- Chivvis, C. S. (2017). *Understanding Russian "Hybrid Warfare" And What Can Be Done About it*. Santa Monica: RAND Corporation.
- CISA.gov. (2016). Cyber-Attack Against Ukrainian Critical Infrastructure. <https://www.cisa.gov/uscert/ics/alerts/IR-ALERT-H-16-056-01>, (Erişim Tarihi: 14.12.2021).

- Connel, M. ve Vogler, S. (2016). *Russia's Approach to Cyber Warfare*. Center for Naval Analyses (CNA) Occasional Paper series.
- Connell, M. E. ve Evans, R. (2015). *Russia's "Ambiguous Warfare" and Implications for the U.S. Marine Corps*, Center for Naval Analyses (CNA) Occasional Paper series.
- Erol, M. S. ve Oğuz, Ş. (2015). Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 9(17), 261-277.
- Erol, M. S. ve Oğuz, Ş. (2018). Karma Savaş Teorisi ve Rusya-Ukrayna Savaşı. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 18(2), 399-415.
- Freier, N. (2007). "Strategic Competition and Resistance in the 21st Century: Irregular, Catastrophic, Traditional, and Hybrid Challenges in Context", *Strategic Studies Institute*, US Army War College.
- Giles, K. (2016). *The Next Phase of Russian Information Warfare*. NATO Strategic Communications Centre Of Excellence.
- Gök, A. (2021). *Hibrit Savaşlar Rusya ve İsrail Örnekleriyle*, 2. Basım, Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Hoffman, F. G. (2007). "Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars", *Potomac Institute for Policy Studies*, https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf, (Erişim Tarihi: 15.04.2020)
- Hoffman, F. G. (2009a). "Hybrid Warfare and Challenges", *Joint Force Quarterly*, (52), <https://ndupress.ndu.edu/portals/68/Documents/jfq/jfq-52.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.04.2020).
- Hoffman, F. G. (2009b). "Hybrid vs. Compound War", *Armed Forces Journal*, <http://armedforcesjournal.com/hybrid-vs-compound-war/>, (Erişim Tarihi: 04.05.2020).
- Jacobs, A. ve Lasconjarias, G. (2015). *NATO's Hybrid Flanks: Handling Unconventional Warfare in the South and the East*, Research Paper, Rome: NATO Defense College, No: 112.
- Karabulut, A. N. (2016). Eski Savaş, Yeni Strateji: Rusya'nın Yirmibirinci Yüzyıldaki Hibrit Savaş Doktrini ve Ukrayna Krizi'ndeki Uygulaması, *Uluslararası İlişkiler*, 13(49), 25-42.
- Kofman, M. vd. (2017). *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Mansoor, P. R. (2012). "Introduction: Hybrid Warfare in History", *Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*, ed. Williamson Murray, Peter R. Mansoor, New York: Cambridge University Press.
- Maurer, T. (2015). *Cyber Proxies and the Crisis in Ukraine*. Geers, K. (Edt.), *Cyber War in Perspective: Russian Aggression against Ukraine*, Tallinn: NATO CCD COE Publications, 79-86.
- McCuen, J. J. (2008). "Hybrid Wars", *Military Review*, https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20080430_art017.pdf, (Erişim Tarihi: 02.05.2020)
- McCulloh, T. ve Johnson, R. (2013). "Hybrid Warfare", Joint Special Operations University and the Strategic Studies Department, JSOU Report 13-4, Florida: The JSOU Press MacDill Air Force Base.
- Monaghan, A. (2015). The 'War' in Russia's 'Hybrid Warfare'. *Parameters*, 45(4), 65-74.
- Nemeth, W. J. (2002). *Future war and Chechnya: A Case For Hybrid Warfare*, (Master Theses), Monterey, California: Naval Postgraduate School.
- Reeves, S. R. ve Wallace, D. (2015). The Combatant Status of the "Little Green Men" and Other Participants in the Ukraine Conflict. *International Law Studies*, (91), 362-401.
- Reisinger, H. ve Golts, A. (2014). *Russia's Hybrid Warfare: Waging War below the Radar of Traditional Collective*. NATO Defense College, Research Paper, (105).
- Rusnáková, S. (2017). Russian New Art of Hybrid Warfare in Ukraine. *Slovak Journal of Political Sciences*, 17(3), 343-380.
- Saran, V. (2016). Media Manipulation and Psychological War in Ukraine and the Republic of Moldova. *Centre for European Studies*, 8(4), 738-752.
- Shevchenko, V. (2014). Little green men' or 'Russian invaders'?. <https://www.bbc.com/news/world-europe-26532154>, (Erişim Tarihi: 23.11.2021).

- Shuster, S. (2014). Meet the Cossack 'Wolves' Doing Russia's Dirty Work in Ukraine. <https://time.com/95898/wolves-hundred-ukraine-russia-cossack/>, (Erişim Tarihi: 12.12.2021).
- Stopfake.org. (2014). Fake photos of children allegedly killed in eastern Ukraine appeared on the web. <https://www.stopfake.org/ru/v-seti-poyavilis-fejkovyje-foto-detej-yakoby-ubityh-na-vostoke-ukrainy/>, (Erişim Tarihi: 18.11.2021).
- Şahin, F. K. (2018). 2014 Sonrasında Kırım Tatarları ve Ukrayna: Ortak Bir Düşman Karşısında Yeniden Kurulan İlişkiler. *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, (19), 137-176.
- The United States Army Special Operations Command, (2016). “*Little Green Men*”: *A Primer on Modern Russian Unconventional Warfare, Ukraine: 2013–2014*. North Carolina: USASOC.
- Toal, G. (2017). *Near Abroad: Putin the West and the Contest Over Ukraine and the Caucasus*, New York: Oxford University Press.
- Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tzu, S. (2016). *Savaş Sanatı*, çev. Pulat Otkan, Giray Fidan, V. Basım İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Walker, R. G. (1998). SPEC FI: the United States Marine Corps and Special Operations, (Master Theses), Monterey, California: The Naval Postgraduate School.
- Westerlund, F. ve Norberg, J. (2016). Military Means for Non-Military Measures: The Russian Approach to the Use of Armed Force as Seen in Ukraine. *Journal of Slavic Military Studies*, 29(4), 576-601.
- Zinin, V. (2015). Igra v Soldatikov: Paçimo Reputatsiya Armiy Okazalas pod Ugrozoy. https://www.gazeta.ru/comments/2015/07/22_e_7652977.shtml, (Erişim Tarihi: 04.11.2018).

SUMMARY

Although researchers have not reached a consensus on the definition of hybrid warfare, it is a kind of war in which both state and non-state actors engage using increasing obscurity and invisibility and various types of war such as conventional capabilities, irregular tactics, acts of terrorism, violence, and oppression. The aim is to combine traditional methods with elements of modern warfare and in this way achieve political goals at low cost. This war type, which consists of components such as information warfare and propaganda, cyber-attacks and sabotage, proxy warfare differs from traditional warfare in this respect. At the same time, hybrid warfare, which combines traditional and modern war concepts, provides states with the opportunity to reach targets that they cannot reach, perhaps by using any other means. Russia has come into prominence as one of the states that have successfully carried out hybrid warfare, especially in the last period. Moscow has largely applied the above-mentioned stages of hybrid warfare in the Ukraine intervention.

After the collapse of the Soviet Union, no doubt the most important actor to be considered for Russia among the former Soviet countries is Ukraine. In addition to its historical and cultural ties, geopolitical and geostrategic factors have greatly increased the importance of Ukraine for Russia. Ukraine's role as a buffer between Russia and the West, its incorporation of a strategic land like Crimea, and the presence of the Russian Fleet in the context of the security of the Black Sea have also made Ukraine more attractive to Russia. However, Ukraine has been directly or indirectly affected by the Russian and Western conflict since its independence. Sometimes it has gained significant gains to the detriment of the parties in the Russian-Western conflict, and sometimes it has been adversely

affected in the struggle of the two sides, especially because it has lost its freedom of action in foreign policy. In this respect, the protests that started in Kyiv, especially under the leadership of the pro-reform public, turned into a crisis after Yanukovych rejected the "Eastern Partnership" Program proposed by the EU within the scope of the long-standing integration policies aiming at the development of normative values, increasing the speed of development and welfare in the country. This crisis has spread to Crimea. Russia, which could not remain indifferent to these events in Ukraine, intervened in Crimea and took the initiative to change the events in a radical context. By actively implementing hybrid war strategies in Crimea, Russia ignored all elements and symbols of Ukrainian authority over Crimea. As a result, Russia, which annexed the Ukraine-dominated Crimea, used its tanks and weapons against the Ukrainian military power, and organized the Russian-backed separatists, igniting a spark that would start in Donetsk and Lugansk, where ethnic Russians are predominantly located in the east of Ukraine.

Russia has annexed Crimea through pro-Russian sentiments without any resistance or use of force by waging a hybrid war in Ukraine in which there are political, informatics, psychological, asymmetric, and diplomatic elements. In addition, it did not allow the Western alliance to gain influence in a neighboring buffer state. Having destabilized eastern Ukraine as a result of the intervention, Russia has also succeeded in creating a distance between Ukraine and potential NATO membership. In short, the hybrid war strategy implemented by Russia in the Ukraine intervention has been successful in terms of realizing its political goals. In this context, in the first part of the study, the definition and characteristics of hybrid wars were mentioned, then the components of hybrid warfare were revealed and in the last part, it is analyzed how Russia applied the hybrid war theory in the Ukraine War.